

Альгерд Бахарзвіч

Плошча Перамогі

Альгерд Іванавіч Бахарэвіч Плошча Перамогі

*Тэкст прадоставлен издательством
http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=65559601
Плошча Перамогі: Мінск; 2021*

Анотацыя

Не пытайся, дзе і калі ўсё гэта адбылося, папярэджвае новая кніга Альгерда Бахарэвіча. Раман-прыпавесыць, які толькі прыкідваецца гістарычным – а насамрэч выводзіць чытача са свайго «ніколі і нідзе» наўпрост у XXI стагодзьдзе зь ягоным новым успрыманьнем праўды, хлусьні, інфармацыі і ўлады. А адначасова – у тую Беларусь, што адчула нарэшце подых Вялікай Гісторыі.

Содержание

1	5
2	27
3	48
Конец ознакомительного фрагмента.	52

Ольгерд Бахаревич

Плошча Перамогі

© Бахарэвіч А. І., 2021

* * *

Юлі, зь якой дзялю гэты змрок і гэтую таямніцу

1

Уяві сабе лясную дарогу. Старую дарогу, пракладзеную сотні гадоў таму людзьмі, пра якіх ужо ніхто й памятае. Яна то звужаецца так, што на ёй дваім і разьмінуцца цяжка, то зусім губляецца ў зарасьніках. Часам гэтая дарога і не дарога нават, а проста запрашэньне ісьці наперад. А часам яна такая шырокая, што на ёй і два вазы спакойна праедуць, кожны ў свой бок, ды яшчэ і фурманы прыўзьнімуць капелюшы і перакінуцца лянiвым словам.

Уяві сабе гэтую дарогу і не пытайся, дзе яна была і калі.

Зрэшты, вазы па ёй цяпер ня ездзяць. Дый людзей на ёй рэдка можна пабачыць. Край, які перасякае гэтая дарога-зморшчына, адна з сотняў на мапе, замёр у чаканьні.

Зьверху дарога падаецца зусім пустой. Але птушкі ведаюць, што гэта ня так. У шатах дрэваў ідзе няспынны абмен паведамленьямі. Бо цяпер па дарозе ідзе самотны чалавек. Ідзе, ідзе! – крычаць адны; жалеза! – дапаўняюць іншыя; стома, стома, сто, сто – супакойваюць трэція. Сто? Не, ён адзін, ён ня будзе страляць, ён пройдзе міма. Міма, міма! – выводзіць птушка і адразу забывае, як толькі чалавек знікае за паваротам. Шчасьлівая птушка.

Цяпер ты бачыш? Па старой лясной дарозе і праўда ідзе малады мужчына ў парваным чорным мундзіры. Толькі вялікія гузікі блішчаць на сонцы. На кожным гузіку – адама-

ва галава. Мужчына ідзе па дарозе басанож, цяжка ступаючы, але мерным, злосным крокам. Боты ён прадаў, калі ўчора перапраўляўся праз раку. На плячы ў мужчыны боўтаецца стрэльба, а на галаве горда тырчыць запыленая, пакамечаная, прыплюснутая зверху шапка-трывуголка. На баку ў мужчыны вісіць біклажка, на дне якой булькае цеплаватая вада. Біклажка, якая яшчэ пахне віном, яна ўжо заўсёды будзе пахнуць кіслым салдацкім віном – і калі прымружыцца перад тым, як глынуць вады, можна ўявіць сабе, што ты п'еш за перамогу. За тое, што зноў застаўся жывы.

Калі мы апынаемся адны на лясной дарозе, мы пачынаем сьпяваць. І нават калі ў нас няма ні слыху ні голасу, нам падаецца, што выходзіць зусім няблага. Калі ты сам і слухач, і выканаўца, то вы абодва маеце абсалютны слых. Мужчына ў мундзіры са стрэльбай набірае ў грудзі паветра і заводзіць песьню пра караля.

*Кароль сабраўся на вайну,
Абразы не сьцярапей!
Давай, цясьляр, рыхтуй труну,
Каб да вясны пасьпеў!
Бо прывязаць мяне вясной
Бяз ног з прагнілай галавой!
І сто таварышаў са мной!*

Што там у песьні далей, падарожны ўспомніць чамусьці ня можа. Таму ён зноў і зноў хрыпатым голасам паўтарае той

самы куплет. Асабліва яму падабаецца апошні радок.

«І сто таварышаў са мной!»

Ён п'яе гэтыя словы так, нібы рагоча.

Іх і праўда хутка прывязуць дамоў. Абкладзеных ільдом мерцвякоў на вазах. Там, куды яны выправіліся, было шмат лёду. Іх прывязуць, нібы здабычу. Замест багатых трафэяў, якія абяцалі Яго Вялікасыць. Прывязуць і кінуць у кучу на галоўнай плошчы. Можа, праз тыдзень, а мо праз два. Станю-пекара, і Жардзіну Людвіга, і Ганса-драчылу. І сотні тых, каго ён па імёнах і ня ведае. Толькі мянушкі: Жаба, Руды, Віскарык...

А яго не прывязуць. Ён сам прыйшоў. Ён жывы. І ногі цэлыя, хоць і адвальваюцца ад доўгай дарогі. І ў галаве ніякіх лішніх дзірак. Толькі вочы, нос, вушы і рот. Часам для шчасыця цалкам хапае, каб у цябе былі дзьве рукі, дзьве нагі, вочы, вушы, рот і нос. І больш нічога ня трэба. Ужо ж ён ведае. Ён, вястун пры штабе Яго Каралеўскай Вялікасыці Лёкса Шпуль. Вось кім яго прызначылі, калі ўсё скончылася. Сам кароль і прызначыў. Зірнуў у вочы, выбраў каня – і загадаў Лёксу гнаць на ўсю моц дамоў. Каб прынесьці вестку пра тое, што іх вялікае войска разьбітае.

«І сто таварышаў са мной!» – прамовіў Лёкса Шпуль ужо без усмешкі і паправіў стрэльбу.

І тут жа з прыдарожных кустоў адгукнуўся расчараваны

голас жалейкі. Жалейка прасьпявала дакладна той самы матыў і замоўкла. Нібы нехта, хто хаваўся там, шкадаваў, што песня скончылася. І прасіў яшчэ.

Лёкса Шпуль спыніўся, павярнуўся да кустоў і нахмурыўся.

«Вылазь, музыканцік! – сказаў ён зычна і зняў з пляча стрэльбу. – Вылазь, а то як шмальну зараз».

Птушкі замоўклі. У кустах нехта спалохана засоп. Загайдалася галінка – і шмыгнула, засапла па-дзіцячаму, задыхала.

«Я цябе бачу, – сказаў Лёкса Шпуль. – Давай, малы. Хадзі сюды. Каму кажу!»

На дарогу і праўда выйшаў хлопчык, хаваючы штосьці за сьпінай. Галава ў хлопчыка была паголеная налыса, а пярэднія зубы ў яго былі такія вялікія, што ён нагадваў грызуна.

«Ты хто? – спытаў Лёкса Шпуль, вешаючы на плячо стрэльбу. – А ну паказвай, што ў руках!»

«Я п-палясоўшчыка...», – сказаў хлопчык і нясьмела працягнуў Лёксу жалейку.

«Што?»

«С-сын», – крыва пасьміхнуўся хлопчык.

«Сам бачу, што ты яму ня цешча».

Лёкса Шпуль пакруціў жалейку ў руках. Падзьмуў. Выдзьмуў толькі нейкае сухотнае керханьне. Хацеў выбіць аб боты, быццам люльку, але ўспомніў, што босы, такі самы босы, як і гэта хлапец, і з прыкрасьцю зламаў жалейку, выкінуў у

прыдарожныя дзьмухаўцы.

«Гэтую песьню ніхто ня мае права граць, – змрочна сказаў Лёкса Шпуль. – І сьпяваць таксама! Ніхто, акрамя тых, хто там быў. Там, дзе нас усіх і паклалі. Каля Чорнай Скалы! Ясна? Вось жа дурное малое. Румзае ён тут... Новую цацку зробіш! Я ж бачу, табе такую дудку зладзіць, што мне пад кустом пасцаць. Да гораду блізка? Па гэтай дарозе дайду?»

Але хлопчык нічога не адказваў. Ён кінуўся шукаць у траве зламаную жалейку. Лёкса Шпуль хацеў даць яму высьпятка, але перадумаў. Пазіраючы на патыліцу малога і слухаючы, як той нешта мармыча, Лёкса падумаў, што малы, відаць, трохі таго. Некалі, у мінулым жыцці, там, у горадзе, у іхных суседзяў таксама быў сын-прыдурак. З такімі не пагаворыш. Добра яшчэ, што баіцца. Калі баіцца, значыць, нешта разумее.

«Вядзі мяне да бацькі, – строга сказаў Шпуль. – Я табе тут ня проста так. Я каралеўскі вястун. Хто мне садзейнічаць ня будзе – маю права проста на месцы разабрацца. Такія ў мяне паўнамоцтвы. Давай! Канчай ныць! А то бацька толькі зубы пад кустом і знойдзе! Зарад у маёй дудкі такі, што мазгавешку на кавалкі разрывае! Ну!»

Хлопчык ускочыў і паваліўся на калені. Закрыў твар рукамі.

«Дурачыла! Проста адвядзі мяне да бацькі, – сказаў Шпуль. – І я цябе не крану. Разумееш?»

Малы заматляў галавой і паказаў пальцам у гушчар.

«Вось так ужо лепей, – сказаў Шпуль. – Давай! Вядзі!»

Згорбіўшыся так, нібы ён збіраўся стаць на чатары лапы, хлопчык павёў галавой у бок лесу і за некалькі скачкоў апынуўся за кустамі. Вызірнуў, правяраючы, ці ідзе за ім гэты страшны салдат. Счакаў крыху – і вось ужо яго сьпіна замільгала між дрэваў.

«І чаго я на малога накінуўся, – думаў Лёкса Шпуль, ідучы сьледам за малым па лясной сьцежцы. – Спужаў хлопца. А ён жа свой. Наш... Нейкі я зусім азьвярэлы стаў. А ў мяне ж у самога ў горадзе брат і сястра. Праўду казаў Станя-пекар там, каля Чорнай Скалы. Калі ты, Лёкса, пасья гэтага жывы застанешся, адразу ня радуйся, рана. Ты яшчэ сам сябе не пазнаеш... Ніколі больш не пазнаеш...»

Так ён казаў, Лёксаў колішні баявы пабрацім, Станя-пекар. І адкуль ведаў? І чаму Станя застаўся там, а ён – тут? Амаль што дома? Прыгадаўшы пекара, Лёкса Шпуль заскрыгатаў зубамі ад горычы і бяссьільля. Такі вясёлы быў Станя, такі разумны. Басурманы яму кішкі выпусьцілі. Накінуліся ўтрох на аднаго, той у высокай шапцы махнуў шабляй і... Калі бой скончыўся, Лёкса пакляўся, што больш ніколі ня будзе есьці пальцам пханую каўбасу...

Хата палясоўшчыка стаяла на ўзгорку. Недалёка ад яе пасьвілася на выгане між трох бярозаў карова, пазіраючы на сьвет вялікім, заплаканым вокам. Проста за хатай пачыналася лагчына, зарослая высокай травой. Палясоўшчык з жонкай закідвалі на гарышча сена. Забрахаў сабака. Палясоўш-

чык павярнуўся і прыставіў да сыцяны вілы. Недаверліва ўперыўся вачыма ў Лёксу, які запаволіў крок. Малы падбег да бацькі і схаваўся ў яго за сьпінай.

«Добры дзень у хату! – сказаў Лёкса строга. – Памагай бог!»

«Дзякуем, – непрыязна адгукнуўся палясоўшчык, на ўсялякі выпадак падхапіўшы з пня сякеру. – Калі не жартуеш, вядома».

«Ня бойся, дзядзька, – Лёкса падышоў бліжэй і зьняў з пояса біклажку. – Пакладзі сваю штуку, не спатрэбіцца. Я каралеўскі вьстун Лёкса Шпуль. Пасланы самымі Яго Вялікасьцю ў сталіцу з важным данясеньнем. Іду ад самай Чорнай Скалы... Як бітва скончылася, так і выправіўся ў дарогу. Так што сам разумееш, дзядзька. Мушу быць у каралеўскім палацы як мага хутчэй. Таму дай мне якога харчу і вады, але найперш вады. Ды пакажы кароткую дарогу».

«Што ж гэта, у Яго Вялікасьці для вестуна каня не знайшлося?» – запытаўся палясоўшчык, не выпускаючы з рук сякеры. І паглядзеў здзекліва на босыя ногі нечаканага госьця.

«Быў конь, – сказаў Лёкса Шпуль. – Здох. А боты я на пераправе аддаў. За бохан хлеба, ваду і сала. Мне харчоў на дарогу не выдавалі. Кароль загадаў адразу ж на каня і дамоў, сказаць у палацы, што здарылася... Слухай, дзядзька, няма часу. Калі што, у мяне паўнамоцтвы кароткія. Хто вестуну не садзейнічае – маю права браць усё гвалтам. Ужо ж ты мусіш ведаць, дзядзька. Так што раю мне паверыць і забясь-

печыць усім патрэбным».

Палясоўшчык і ягоная жонка змрочна глядзелі, як Лёкса спрабуе ўсьміхнуцца. Вусны ня слухаліся, але ён усё ж расьцягнуў іх, і яны забалелі. Ніхто не адказаў яму ўсьмешкай. Было такое адчуваньне, што яны лічаць гузікі на ягоным мундзіры. Лічаць на ім адамавы галовы.

«Забясьпечыць, кажаш? – так і не зірнуўшы Лёксу ў твар, палясоўшчык падышоў да бочкі і паліў сабе на рукі са збана. – Што ж, забясьпечым. А ці ня ведаеш ты, вястун, такога... Такого Міху Лася?»

«Можа, сустракаў калі? – з надзеяй спытала жонка палясоўшчыка і падышла бліжэй. – Ты праходзь у хату, праходзь...»

Лёкса дачакаўся, пакуль палясоўшчык памые рукі, і схапіў збан. Выліў у сябе адзін, другі, не здымаючы стрэльбы з пляча. Вада была халодная, чыстая, такая смачная, што Лёкса ажно прыцмокнуў. Ён выліў яшчэ адзін збан на галаву і зафыркаў, як конь. Напоўніў да краю біклажку і закруціў.

«Не даводзілася, – сказаў ён, ікнуўшы, і паставіў стрэльбу да сьцяны. – Хоць, можа, і сустракаў. Гэта такі малы, галава як гарбуз, і бяльмо на воку? Якога ўсе Цыцыкам клікалі?»

«Не... – заматляла галавой жонка палясоўшчыка. – Міха высокі, ладны, і вочы ў яго прыгожыя. Як горныя каменьчыкі...»

«Высокіх і ладных у нас многа было. А наконт вачэй, цётка, нічога не скажу. Не ўглядаўся».

«Не даводзілася, і добра, – смурна сказаў палясоўшчык. – Ідзі ў хату, вястун. Я зараз».

Лёкса прамінуў сенцы, прыгнуўся, зайшоў, ногі з прыемнасьцю адчулі прахалоду драўлянай падлогі. Сеў за стол, паглядзеў на сьвятых, адварнуўся. Успомніў, што шапка-трывуголка ўсё яшчэ на галаве, зьняў, паклаў побач. Яму раптам зрабілася няёмка за свой выгляд – бо каля печкі, нягегла выставіўшы вострыя локці, стаяла дзяўчына ў сінняй сукенцы і замешвала рошчыну. Пабачыўшы Лёксу Шпуля, яна адразу апусьціла вочы, але ён бачыў, што яна назірае за ім употай, назірае з такой прагай, нібы нечага ад яго чакае. Нібы просіць, каб ён загаварыў.

«Дзень добры», – прамовіў Лёкса нейкім не сваім, здушаным голасам.

«Дзень добры», – адгукнулася дзяўчына.

«Я Лёкса Шпуль, – сказаў Лёкса. – А вас... Вас як завуць?»

«Вераніка».

«Прыемна з вамі пазнаёміцца», – сказаў Лёкса і паклаў рукі на стол. Вялікія рукі, як не свае. Нібы адшпіленья. Дзіўна было яму бачыць дзяўчыну. Забыўся ён, што гэта такое. Нібы яна ў сьне да яго прыйшла. Здаецца, чалавек. А здаецца, і не. Вось жа стварыў бог жанчын. Усім да людзей падобныя. А ня ўсім, ня ўсім. І рухаюцца іначай, і пахнуць, і гавораць. Ён іх заўсёды крыху баяўся. Так, як баяцца халодных,

імклівых горных рэчак. І хочацца, і колецца. Набрыдзеш на такую ў сьпякотны дзень – хочацца разьдзецца і скокнуць. А скокнеш, з ног саб’е і пацягне па сьлізкіх камянях, і няма за што ўхапіцца...

«А вы праўда вьстун? – спытала Вераніка аднымі вуснамі. – Вы адтуль?»

«Праўда, – сказаў Лёкса Шпуль. – Я першы, хто ўсё раскажа ў палацы».

І ён адчуў, як яго раптам напоўніла горадасьць. Гэтая дачка палясоўшчыка і ў горадзе, мабыць, толькі ў рыначныя дні бывае. А палац хіба што здалёк бачыла. А ён зусім хутка будзе нароўні гаварыць зь міністрамі. А можа, і з самім рэгентам. Нават хутчэй за ўсё з рэгентам. Навіна ж важная. Хоць і жудасная...

«Я чула, як вы з маці размаўлялі, – сказала Вераніка. – Міха – гэта мой брат. А што з тым Цыцыкам? Пра якога вы казалі? У якога галава як гарбуз?»

«Дык раскалолі той гарбуз на дзьве часткі, – ажывіўся Лёкса. – Шабляй заехалі зьверху, да мазгоў ажно дастала. Палова галавы налева, палова направа. Сам бачыў...»

Ён прыкусіў язык. Ня трэба паненкам такія падрабязнасьці расказваць. Вераніка ажно зьбялела. А можа, і не зьбялела, яна ў цёмным куце стаяла. Можа, гэта ён сам сабе прыдумаў. Паненкі мусяць бялець ад такіх аповедаў. Ён зірнуў на Вераніку і пабачыў, што і праўда – твар у яе быў чырвоны, нібы ў хаце зрабілася гарача, і вочы заблішчалі, яна высуну-

ла язык і аблізала сухія вусны.

«Ну, вы не праймайцеся так, – пачаў ён апраўдвацца. – Таму ворагу, які гэта зрабіў, таксама ўжо з паненкамі не гуляць. Яму нашанская куля проста ў вока ўвайшла. Заляцела, як... Як муха, знаеце. І з таго боку выйшла. Бачылі такое?»

«Не», – ціха сказала яна.

Увайшла жонка палясоўшчыка, маці Веранікі, накінулася, зашыпела – што яна на стол ня ставіць. На стале зьявіліся халодная бульба і шынка, і смажаныя грыбы са смятанай, і гуркі, і пузатая бутэлька сьлівовіцы.

Лёкса накінуўся на харч, а яны сядзелі і глядзелі на яго панурымі, аднолькавага колеру вачыма. За акном зноў зайграла жалейка.

Кароль сабраўся на вайну,
Абразы не сьцярпеў...

Лёкса таропка запіхваў у сябе бульбу, радуючыся, што ёсьць яшчэ і грыбочкі. Палясоўшчык чамусьці не наліваў – і Лёкса наліў сабе сам. Выпіў і ўсьміхнуўся.

«Вы чаго смурныя такія? Ня радыя каралеўскага вестуна вітаць? Што вы як мёртвыя? Раскажыце, як тут у нас справы. Што ў сталіцы чуваць? Бываюць жа ў вас госяці...»

«Нам раскажыце няма чаго, – сказала жонка палясоўшчыка. – Жывем як жывецца. Сына чакаем, Міху. Як пайшоў ён

у паход, дык і не было ад яго вестак».

«Пра Міху нічога ня ведаю. А пра Цыцыка я вам раска-
заў».

«Ты нам лепш пра іншае раскажы, вястун, – паволі прамовіў палясоўшчык. – Пра самае важнае. Якую вестку нясеш?»

«Я думаў, і так усё ясна, – сказаў Лёкса Шпуль і наліў сабе яшчэ. – Смачная ў вас сьлівовічка, дзядзька. Але больш ня буду. Інакш ногі заплятуцца. Прасралі мы вайну. Разьбілі нас ушчэнт каля Чорнае Скалы».

Палясоўшчык пераглянуўся з жонкай.

«Што, не такой весткі чакалі? – Лёксу раптам раззлавалі іхнія простыя, мірныя твары. – Верылі ў перамогу? Думалі, усё будзе як у песьні? Кароль сабраўся на вайну, ля-ля, ля-ля, ля-ля... А яно вось як выйшла! Добра песенька пачалася, ды блага скончылася! Бяз ног з прагнілай галавой!»

Палясоўшчык паглядзеў на яго з пагардай. Але Лёксу было ўжо ўсё роўна.

«Так, дзядзька! – грывнуў ён па стале кулаком, але атрымалася неяк ціха, толькі відэлец у талерцы дзвьякнуў. – Усіх паклалі. І Станю-пекара, і Жардзіну Людвіга, і Ганса-драчылу. І Жабу, і Рудога, і Віскарыка... Гэта толькі з тых, з кім я затаварышаваўся. А я – жывы! І ні ў чым не вінаваты! У чым мая віна? Што мяне кароль паслаў вестуном? Дык гэта ня я прасіўся! Гэта Яго Вялікасьць у мяне пальцам тыцнулі! Давай на каня, Лёкса! Ты цяпер вястун! Гані дамоў і раскажы,

як я, Вялікасыць, па-вялікаму абасраўся!»

Жалейка за акном сьціхла. Лёкса рукамі выграб грыбочкі, набіў імі рот, выцер аб мундзір пальцы, наваліўся на стол грудзьмі. Сям'я палясоўшчыка глядзела на яго, не міргаючы.

«Хутка... Хутка... – спадылба паглядзеў на іх Лёкса. – Хутка пацягнуцца па дарогах вазы зь мерцьвякамі... Марудныя, рыпучыя, жалобныя вазы... Каралю трэба тыдзень, каб дабрацца дамоў... А за вазамі – сьлед у пыле... Бо з вазоў вада капае... Капае і ня сохне! Добра прыдуманая, а? Мерцьвякоў лёдам абкласьці, як рыбу! Чакаюць ужо маткі сыноў ды мужоў! Зваляць іх на плошчы ў кучу – тры дні будзе енк і плач стаяць на ўвесь горад! А хто ня з гораду – дык на такіх і лёду шкада! Дазволілі басурманы палову нашых забраць. А палова там засталася. Будзем цяпер плаціць даніну, ня будзе на сталах ні мяса, ні хлеба, ні піва! Так што ежце, пакуль кароль не вярнуўся! І прыпасы рабіць не забывайцеся!»

Лёкса зарагатаў.

«Вось я жару – і мне ня сорамна! Бо я жывы! І ня трэба на мяне так глядзець! Радавацца трэба! Чаго ня радуецца? Што, думаеце, Міху свайго дачакацца? Дачакаецца! Вось толькі ці пазнаеце! Як бы з Цыцыкам не пераблытаць!»

Лёкса наткнуўся позіркам на Вераніку і ўмомант праць-веразеў.

«Добра, дзядзька... – сказаў ён. – Добра, цётка. Дзякую вам за абед. І вам, паненка. Нешта стукнула ў галаву... Пайду я. Мяне ў палацы чакаюць...»

Ён падняўся – і толькі тады зразумеў, што забыўся стрэльбу ў двары. Кінуўся туды – але было ўжо позна. Грымнуў стрэл. Ён выскачыў у двор, усё сямейства за ім. Малы стаяў пасярод двара і рагатаў, паказваючы пальцам на бочку. З адтуліны ў яе круглым дубовым боку цурчэла вада. У паветры пахла порахам.

«Ах ты паскуда малая! – зароў Лёкса і вырваў стрэльбу з рук малога. – Каб твае мазгі так выцеклі! Знайшоў цацку!»

Малы адпусьціў прыклад – і, скарыстаўшыся тым, што рукі ў Лёксы былі занятыя, прыпусьціў у поле. Сеў там, дастаў жалейку і зноў завёў:

«Кароль сабраўся на вайну,
Абразы не сыярпеў!»

Даганяць яго было бессэнсоўна. Лёкса закінуў стрэльбу на плячо, сунуў у кішэнь кавалак шынкі, прычапіў біклажку.

«Ладна, – махнуў ён рукой. – Я і сам вінаваты. Кінуў зброю дзе папала. Усё, дзядзька, пайду я... Бывайце здаровы... Мо пабачымся калі. Але чакайце. Ці ня ведаеце, дзядзька, як там у песьні далей?»

Бо прывязуць мяне вясной
Бяз ног з прагнілай галавой!
І сто таварышаў са мной!

А вось далей як? Не магу ўспомніць. Гэта ж старая салдацкая песня. Дык мо чулі?»

«Ня чуў, – хутка прамовіў палясоўшчык. – Ты ідзі ўжо, вястун. Ідзі».

«Ясна. Дзе тут самая блізкая дарога?»

Палясоўшчык паказаў яму на шырокі луг, які сьцяліўся проста за хатай і спускаўся да лесу.

«А там празь лес як ні пойдзеш, на дарогу выйдзеш. Направа ня збочваючы – і ўвечары пабачыш прадмесце... Ідзі, вястун».

Лёкса моўчкі кіўнуў. Насунуў на галаву пакамечаную трыуголку. І тут жа паненка Вераніка падбегла да яго і сунула яму ў нагрудную кішэнь дзьева жоўтыя краскі. Ён адчуў, як чырванее. Што робіцца зусім, як яна. Зірнуў на яе грудзі пад сукенкай, нахабна, пажадна, каб схваць няёмкасьць. І рушыў да лугу, ступіў на сатканы з былінак і красак дыван, пайшоў, колючы ногі, грудзьмі рассоўваючы траву, што рабілася ўсё вышэйшай. Азірнуўся. Уся сям'я стаяла на ўзгорку ля хаты і глядзела на яго. Ніхто не махаў рукой – і ён вырашыў, што абышоўся зь імі занадта жорстка.

«Злы ты стаў, Лёкса, – падумаў вястун. – Не, праўду казаў Станя-пекар. Ты яшчэ сам сябе не пазнаеш...»

Ён разьвярнуўся і ў нейкім дзіўным парываньні памахаў ім сам.

«Мо і вернецца ваш Міха! Хай вернецца!»

Яны ня сталі махаць яму ў адказ. Пэўне, не пачулі, што

ён крыкнуў.

Над лугам гуляў моцны вецер, прычэсваў лагчыну, далятаў да лесу – і адразу вяртаўся, нібы трапіў у клетку. Лёкса павярнуўся і пайшоў праз высокую траву, прытрымліваючы стрэльбу і паглядваючы на краскі ў нагруднай кішэні. Дзьве жоўтыя краскі. Яму ўсё падавалася, што нехта ідзе за ім сьледам. Але ён не абарочваўся. Выклікаў перад сабой твар Веранікі. І гнаў ад сябе, гнаў – і зноў клікаў. Уяўляў сабе яе вострыя локці, голую сьпіну, выраз сіняй сукенкі. І як яна вусны аблізвала... Нібы рыхтавалася да чагосьці. Чагосьці важнага. Чагосьці, пра што ведалі толькі яны двое. Чамусьці ў яго зьявілася адчуваньне, што ён яшчэ вернецца сюды, у гэтую хату.

«Пане вьстун! – пачуў ён раптам яе голас, прынесены ветрам. – Лёкса!»

Ён не абярнуўся. Ведаў, што гэта насланьне. А яшчэ змора і сьлівовічка.

«Лёкса Шпуль!»

Тады ён абярнуўся. Яна ішла проста на яго праз траву, нібы па вадзе.

«Вы што гэта... – сказаў ён з радасьцю. – Вы дамоў ідзіце... Вам гэта... Вы...»

Луг, падавалася, падымаўся ўсё вышэй. Засланяў іх ад

сьвету. Наўмысна цягнуўся да паўдзённага сонца, каб на-
поўніцца іхным шэптам. Ён быў гатовы. Ён, Лёкса Шпуль,
каралеўскі вясун. Паваліць яе ў траву, аблізаць яе сухія вус-
ны сваімі, гэтакімі ж сухімі... Ды хто б яна ні была, назваць
каралевай. Захапіць, скрасьці, прывезьці з сабой у горад, як
здабычу. Мець хоць нешта, што будзе ня страшна, ня жуда-
сна, што асьветліць змрок...

Ён пайшоў на яе – і спыніўся. У яе вачах не было таго,
што ён чакаў. Яна доўга бегла за ім – і ў яе па шчацэ каціліся
кроплі поту. Такія самыя, як у яго – і ўсё ж не такія.

«Вам ніхто не сказаў, – прамовіла яна, стоячы між травы,
нібы дрэўца. – Вам нельга ісьці ў горад».

«Як гэта?» – усьміхнуўся ён. І ўмольна паглядзеў ёй у
вочы: сюды, сюды. Ідзі ж да мяне, дай мне знак. Але знаку
не было.

«Нельга! Паверце мне!»

«Як гэта? – паўтарыў ён. – Вераніка, вы забыліся. Я кара-
леўскі вясун. А яшчэ ў мяне ў горадзе хворая маці. Я пакі-
нуў хворую маці. І брата зь сястрой! Бо кожны, хто мае год-
насьць і веру, мусіў адгукнуцца на загад караля. І я вельмі
хачу спадзявацца, што маці яшчэ жывая. І пабачыць жывога
сына. Я мушу быць у горадзе як мага хутчэй. Такі загад. І
такі мой доўг салдата і вернага слугі Яго Вялікасьці!»

«Пакуль кароль з войскам быў у паходзе, – загаварыла яна
таропка, – у сталіцы быў абвешчаны новы закон...»

«Кім? – спытаў ён. – Хто можа абвяшчаць законы, апрача караля?»

«Тымі, хто застаўся ў палацы, – сказала яна, амаль задыхаючыся. – Пакуль караля не было, усё перамянілася. У сталіцы вырашылі, што кароль забыўся пра старыя традыцыі! Што яго занадта доўга няма, што ён даўно памёр! І што самы час адрадіць стары закон!»

«Што за лухта? – сказаў Лёкса Шпуль. – Адкуль вам гэта ведаць? Тут? У лесе?»

«Закон быў абвешчаны герольдамі, – яна паглядзела яму проста ў вочы, не міргаючы. – Яны пабывалі паўсюль, на кожнай дарозе! А закон такі. Калі вястун прынясе добрую вестку, вестку аб перамозе – яго раскошна ўзнагародзяць. А калі вестка будзе благая... Калі гэта будзе вестка пра разгром каралеўскага войска – вестуна загадана...»

Яна працягнула руку і сыціснула Лёксава запясыце.

«Што загадана? Што?» – ён вырваўся і адышоў на крок, узіраючыся ў яе вочы. Ці ня хлусіць яна. Дзяўчына, дачка палясоўшчыка, адкуль ёй ведаць, што яна разумее.... Ды ці не жартуе яна? Дзеўкі ў такім узросьце...

«...павесіць», – сказала яна і зноў аблізнула вусны. Тое, як яна рабіла гэта, прымушала яго скаланацца.

«Як гэта павесяць? За што?»

«За дрэнныя навіны... – прашаптала яна з шырока расплюшчанымі вачыма. – За дрэнныя весткі...»

«Гэта я чуў! – сказаў ён. – Чуў! Але пры чым тут вястун?»

«А пры чым тут мы? – сказала яна з крыўдай, бо ён больш не глядзеў на яе. – Тым, хто папярэдзіць вестуна, таксама прапісаная кара! Тых, хто папярэдзіць вестуна, загадана павесіць разам зь ім! Разумееш, Лёкса?»

«А ты ня хлусіш? А? – затанцаваў ён раптам вакол яе, нібы звар’яцеўшы, бо нейкі бог лугу прымушаў яго рабіць гэта, падскокваць, махаць рукамі, скінуць з пляча стрэльбу, шчэрыць зубы і круціць вачыма, як бажаволак. – Ня хлусіш? Ня маніш? Не жартуеш са мной? А? Ты, дзеўка? Дачка палясоўшчыка? Можа, табе гэта прысьнілася? Можа, ты дурыш мне галаву? Можа, ты проста хочаш, каб я ўкусиў цябе? Каб аблізаў табе вусны? Вераніка! Хто даў табе імя? Д’ябал? Ну ня бацька ж табе яго даў?»

«Бацька! – закрычала яна, таксама пачаўшы свой танец. Танец вакол яго, каралеўскага вестуна. – Бацька мне даў яго! А хто мой бацька, мой сапраўдны бацька, я й сама ня ведаю! Мо і д’ябал! Мо і д’ябал! А тых, хто раскажа вестуну, што яго чакае, павесяць разам зь ім! Такі закон!»

«Такі закон! – закрычаў ён, набліжаючыся, адчуваючы, як яна пахне. – Такі закон! Значыць, ты – шыбенічка! Значыць, хочаш са мной на эшафот! Ах, якая дзеўка! Ты самагубца? Ты дурнічка? Дурнічка лясная? Ты маніш! Маніш!»

«Не! – крыкнула яна, і трава была ўжо вышэйшая за яе. – Гэта праўда! Цябе павесяць! Заўтра ж, на галоўнай плошчы!»

«Гэта цябе павесяць!» – крыкнуў ён у адказ і паваліў яе

ў траву.

Празь некалькі хвілін яны сядзелі, глядзелі адно на аднога і не пазнавалі. А можа, і дзень прайшоў. А можа, і ноч.

«Што ж мне рабіць?» – адкрыў рот Лёкса. Крывы, пакусаны рот, які так соладка балеў, нібы яго пасыпалі сольлю.

Яна маўчала, гледзячы на яго ва ўсе вочы. Трава расступалася, апускалася, краскі хілілі галоўкі, сонца зайшло за лес. А можа, уставала па-над лесам.

«Я не хачу паміраць», – сказаў Лёкса Шпуль.

Яна ўсміхнулася і пагладзіла яго па грудзях. Абвяла пальцам смочку. Вырвала волас.

«Ты што робіш, – ён падскочыў. – Я яшчэ жывы...»

«Такі мужны вьстун, а баіцца пазбавіцца воласа, – сказала яна задуменна. – Ведаеш, усё проста...»

«Што проста? Што мяне павесяць? Так, гэта проста. Самая простая навука ў сьвеце».

Ён паваліўся ў траву і заплюшчыў вочы.

«Можна пайсьці ў лес, – сказаў ён глуха. – Пайсьці і схавацца. Але жыць ваўком? Забыць пра маці? Апынуцца па-за законам? Я не хачу. Я не заслужыў. Я проста быў вестуном! Я ваяваў за майго караля! І я застаўся жывы!»

«Гэта і праўда проста... – сказала яна. – Паслухай і зрабі, як я скажу».

«Як? Што ты можаш сказаць? Што ты можаш ведаць? Ты проста вельмі прыгожая ведзьма. Але хто ў здравым розуме

будзе слухаць ведзьму?»

«Слухай, – сказала яна і легла да яго, паклала галаву яму на грудзі. – Ты можаш памерці. Ні за што. Проста паводле дурнога закону. Бо прынясеш ім блугую вестку. Яны павесяць цябе. Так?»

«Ну, – сказаў ён. – Гэта я і сам ведаю».

«І ты лічыш гэта ня надта справядлівым».

«А ты? Ясная рэч, я лічу гэта проста... проста жудасна несправядлівым. Сьвінствам я лічу гэта. Ясна? Я ордэн заслужыў! А яны мне шыбеніцу!»

«Тады што табе замінае... – яна прыўзнялася на локці і паглядзела яму ў вочы. – Што табе замінае прынесці ім добрую вестку? Проста прыйдзі да іх і скажы, што кароль перамог».

«Як гэта?»

«Проста скажы ім, што кароль разграміў ворагаў і вяртаецца з багатай здабычай. Ты казаў, што Яго Вялікасьць вернуцца толькі праз тыдзень?»

«Ну...»

«За тыдзень ты прыдумаеш, што рабіць. Як уратавацца. Ты зможаш, вястун Лёкса Шпуль. Ведаеш, я думаю, ты вельмі разумны. І можа быць... Я думаю... Я мяркую... Што гэта ты мусіў бы жыць у палацы».

«Я?»

«Так, ты. Чалавек, які прайшоў праз агонь і вяду, які ацалеў і вярнуўся на радзіму, які пазьбегнуў шыбеніцы дзяку-

ючы свайму розуму. Такі чалавек мае права на павагу і на месца каля стэрна. Праўда, Лёкса?»

«Лухта, – сказаў ён. – Лухта... А калі... А як? Не... Я не магу».

«Цэлы тыдзень, Лёкса, – сказала яна. – Цэлы тыдзень жыцця. Хіба ён бывае лішні? Але я маўчу. Рабі, як хочаш».

«Але яны пачнуць распытваць...»

«Мы прыдумаем, што ім расказаць», – сказала яна.

«Мы?»

«А ты думаеш, што кінеш мяне тут? Не, Лёкса. Я хачу стаяць на шыбеніцы побач з табой. Або цэлы тыдзень глядзець на галоўную плошчу з акна цудоўнага дома і назіраць, як вешаюць тых сапраўдных злачынцаў. Але з табой, Лёкса. Каралеўскі вясун, які нясе ў сталіцу такія прыўкрасныя, такія радасныя, такія доўгачаканыя навіны...»

«Што за трызьненне, – ён ускочыў. – Я не змагу!»

«Я хачу ўратаваць цябе, – сказала яна і легла ў траву. – Проста раскажы мне, што гэта такое – бітва. Раскажы – і пабачыш сам, як лёгка параза робіцца перамогай. Калі ты ведаеш таямніцу словаў».

2

Шмат рознага люду трапляла некалі ў горад праз Паўднёвую браму. Заяжджалі ў яе багатыя купцы з вазамі, поўнымі дзівосных рэчаў, што працавалі самі па сабе, варта было толькі слова сказаць, а за слова трэба было выкласці некалькі залатых; завітвалі звычайныя гандляры, везучы на продаж тое, што заўсёды можна прадаць у горадзе, бо горад вечна мае ў нечым патрэбу, нават калі яму ўсяго хапае; прыбывалі вандроўнікі ў дзіўных строях, на нізкіх кабылках, самі нізкарослыя ды з хітрымі насамі і вузкімі вачыма, і ніхто ня ведаў, што ў іх за справы ў сталіцы – але прапускалі і іх, бо што за горад без вандроўнікаў і іхных незразумелых гаворак. Прыяжджалі вучоныя і іншаземныя паслы з сваімі слугамі, памочнікамі ды перакладчыкамі. Прыходзілі пехам бадзягі – і простыя людзі. Бываюць такія простыя людзі, на выгляд зусім як мы, але якім часам сьвярбіць у пятках так, што яны зрываюцца з наседжанага месца і рушаць куды вочы глядзяць. Праціскаліся праз Паўднёвую браму вялізныя абозы зброі, якую любіў закупаць кароль, каб пачувацца ў бясъпецы, і фургоны з жывёламі для каралеўскага запарку. Але часьцей за ўсё празь яе ў горад траплялі сяляне з навакольных вёсак, каб у рыначны дзень выкласці на галоўнай плошчы тое, што вырашчана, ды выкапана, ды выгадавана, ды забіта, ды засолена, ды завэнджана, ды заўсёды зь

любоўю і смакам... Выкласьці, прадаць і ўвечары пакінуць горад – калі ўдасца, вядома, бо былі сярод іх і тыя, хто ішоў у шынок і заставаўся ў горадзе датуль, пакуль не прапіваў усё даастачы.

Брама прапускала ўсіх – а варта сачыла ня надта пільна, бо які ж гэта горад без гандляроў і прайдзісьветаў, махляроў і бадзягаў, п’яніц і мантачоў.

Гэтак было калісьці. Але з таго часу, як кароль выправіўся на вайну, перад брамай перасталі тоўпіцца госьці і гандляры, усё менш народу прыяжджала ў горад, усё часьцей яна стаяла пустая, а то і зусім замкнёная. І ўсё часьцей вартаўнікі сядзелі на вежы цэлы дзень, трывожна ўзіраючыся ў далягляд за ўзгоркам, і ўсё часьцей тых, хто ўсё ж набліжаўся да брамы, каб трапіць у горад, дапытвалі і аглядалі, бо гэта маглі быць шпіёны іншаземных дзяржаваў. І ўсё радзей сяляне прывозілі тавар на рынак, бо людзі ў горадзе бяднелі, а кошты расьлі, дый у саміх сялянаў справы ішлі ня надта добра.

У той вечар вартаўнік Драхман прачнуўся ад стрэлу. Так, ён заснуў, увесь дзень углядаючыся ў трывожны, цёмны лес на даляглядзе, ад якога да брамы ішла паўколам шырокая дарога – і сам не заўважыў, як праваліўся ў сон. Сон быў нядобры: нібы прысеў Драхман па вялікай патрэбе, натужыўся, прыплюшчыў вочы, а калі адплюшчыў: сядзіць ён на слупе, такім высокім, што дух займае, і месца на канцы таго слупа хапае толькі для яго і ягоных расстаўленых ног. Паспрабуў падняцца ці ўхапіцца за што – і паляціш у прорву, толькі й

застаецца, што сядзець у такой паставе і не варушыцца.

Таму прачнуцца было для Драхмана вялікай палёгкай. Па-дхапіўшы піку і асыярожна вызірнуўшы з вузкай байніцы, ён пабачыў за некалькі крокаў ад брамы босага жаўнера, які, задраўшы галаву, абводзіў злоснымі вачыма гарадзкія муры. У руках жаўнера яшчэ дымілася стрэльба. А побач зь ім, апусьціўшы вочы, стаяла дзяўчына ў сінняй сукенцы і калупала пазногці. Можна было падумаць, што жаўнер напаў адзін на цэлы горад. І быў упэўнены ў сваёй перамозе!

Карацей, нічога не зразумела.

«Ты хто такі? – крыкнуў Драхман. – Ты страляў? Я табе зараз стрэлю!»

«Што, наклаў у штаны? – адгукнуўся жаўнер. – Думаў, вайна? Не, браце, вайна скончылася. З чым цябе і віншую! Адчыняй! Ды хутчэй варочай сваім тоўстым задам!»

Разважаючы, чаму той жаўнер так размаўляе – мае, пэўне, права? – Драхман спусьціўся да брамы, але адчыняць ня стаў. Паглядзеў у акенца, спытаў сувора:

«А ці ведаеш ты, што бывае за абразу каралеўскай варты? Я вартаўнік Драхман, я такіх, як ты, маю права адразу ў турму! Зараз арыштую імям караля – і табе на галоўнай плошчы бізуноў прапішуць! Ды столькі, што ні сесыці, ні ўстаць ня зможаш! А ну кажы, што табе трэба – і пакладзі сваю гармату!»

«Каму што прапішуць, гэта мы яшчэ пабачым! – дзёрзка адказаў жаўнер. – Пакуль мы ля Чорнай Скалы з басурманамі

біліся, ты, Драхман, тут на вежы сядзеў, моцна спаў, добра жор! Калі ты яшчэ не дапёр, тоўстая скаціна, я – каралеўскі вьстун Лёкса Шпуль! Яго Вялікасьць адправілі мяне з даня-сеньнем, а ты дрыхнеш тут, пакінуўшы горад без аховы, бал-бочаш, ды яшчэ пагражаеш. І ўсяляк замінаеш мне перадаць высокім асобам найважнейшую вестку! Раскажу ў палацы, як ты мяне перад брамай трымаў – і пойдзеш гаўно ва-зіць, замест таго каб на вежы сядзець спакойна на ўсім гатовым! Дзе гэта хто бачыў, каб каралеўскі вьстун мусіў гадзіну ў браму грукаць і марнаваць порах, толькі каб цябе, тлустую асталопіну, пабудзіць!»

«Даруй, дружа! – замітусіўся Драхман, круцячы іржавае жалезнае кола, з дапамогай якога адчынялася брама. – Не пазнаў! Не падобны ты на вестуна, вось і даў я маху! Давай, давай сюды, заходзь!»

«А да каго ж я падобны? – злавесна засьмяяўся Лёкса Шпуль. – Вельмі цікава!»

«Ну... – разьвёў рукамі Драхман, прапускаючы вестуна і дзяўчыну. – Ходзяць тут усялякія. Кажуць, што ў горад могуць прабрацца шпіёны!»

«Шпіёны? – зарагатаў Лёкса Шпуль, ды толькі вочы яго-ныя зусім не сьмяяліся. – Шпіёны зусім інакш выглядаюць, дурачыла. Шпіёну б ты адразу браму адчыніў, ды яшчэ пакланіўся б. Бо шпіёны з выгляду – самыя сапраўдныя паны. Шпіён бы на карэце прыехаў, з тройкай белых коней, ды ў золаце ўвесь. Ды з падробленым пашпартам. Шпіёны босыя

ня ходзяць, запомні гэта, служака!»

«Дык што там? – спытаў успацелы Драхман, ад нецярплі-
васьці аж пачырванеўшы. – Мы іх? Скажы, ня муч! Ці яны
нас? Не... Па вачах бачу, што – мы іх!»

І ён уважліва паглядзеў на Лёксу – нібы правяраў. Вястун
зноў засьмяяўся.

«Ну ясна, што мы іх, – паблажліва зірнуў на вартаўніка
Лёкса. – Перамога! Поўная! Як кавалерыя з флянгу ўдары-
ла – пабеглі гэтыя сабакі, падціснуўшы хвасты! Слава наша-
му каралю! Нялёгка было, нічога не скажу. Але кароль слаў-
на прыдумаў! Розумам іх узялі. Дый сіла на нашым баку бы-
ла. Пакрышылі мы іх, як капусту! Яшчэ тыдзень-два, і вер-
нуцца нашы, і Яго Вялікасыць на чале! Вось заживем тады!»

«Ну нарэшце! – расьцьвіў Драхман. – Ну вы малойцы!
Слава нашаму каралю! Значыць, пакрышылі? Як капусту?
Эх, вось бы зараз дамоў, ды ўсім на нашай вуліцы расказаць!
А гэта хто з табой, што за дзеўка?»

І ён паказаў тоўстым пальцам на дзяўчыну ў сінняй сукен-
цы, якая стаяла за сьпінай у вестуна і так ні разу не ўсьміх-
нулася.

«Ты чаму перамозе не радуешся? – падміргнуў ёй Драх-
ман. – А, паненка?»

«А гэта адтуль, – сказаў важна Лёкса Шпуль. – Мая здаб-
ыча! Што ж ты, думаеш, я з пустымі рукамі дамоў вярну-
ся? Толькі таму, што кароль мяне вестуном прызначыў? Не,
няма дурных. Усе з сабой здабычу цягнуць, дык хай і мне

штосьці дастанецца».

«Ты б яе вяроўкай прывязаў, ці што, – азіраючы дзяўчыну з усіх бакоў, сказаў Драхман. – Уцячэ яшчэ. Па ёй відаць – уцячэ! Дзікая!»

«Не ўцячэ. Ад такіх, як я, не ўцякаюць. Яна мяне палюбіла. Ну ўсё, таўстун, мне ў палац трэба! Хопіць балбатаць! І не забудзь, пакуль у палацы мяне ня прымуць, каб пра перамогу нікому! Статут ёсьць статут!»

«Статут, ага, – неахвотна кіўнуў Драхман. – Слухай... А ці ня ведаў ты там такога Ганса? Прыгожага такога... Мо чуў штосьці, што там зь ім?»

«Ганса? – стомлена паўтарыў Лёкса. – Гм... Чакай, чакай... Можа, Ганса-драчылу?»

«Яго! – узрадавана віскнуў Драхман. – Сябручок гэта мой даўні. Як ён, жывы?»

«Ды яшчэ які жывы, – крыва пасьміхнуўся Лёкса. – Ні драпіны. Герой! Сам кароль яго адзначыў. Хоць і драчыла ты, сказаў, а біўся як леў. Я на свае вочы бачыў, як Ганс трох басурманаў паклаў. Адным махам. Шмальнуў у аднаго – ды другога шабляй, а трэцяга проста нагой у лоб. Той і сканаў на месцы. Так што і завуць твайго сябрука цяпер не Драчыла, а Ганс-забойца. Вернецца, пачастуе цябе віном. Такім, што табе і ня сьнілася. Будзеце піць з басурманскіх чарапоў за здароўе караля! І за маё вып'еце!»

«Вось жа, – прамармытаў Драхман. – Хто б мог падумаць. Ніколі нічога такога ў ім не заўважаў. Віно... Чарапы... Ах...

Значыць, жывы...»

Вочы Драхмана напоўніліся сьлязьмі, і ён адварнуўся, каб ніхто не заўважыў такой слабасьці. Але вьстун са сваёй дзеўкай ужо ішлі наперад па Паўднёвабрамскай вуліцы. Ён наперадзе, цяжка і рашуча ступаючы па нагрэтым сонцам бруку, прытрымліваючы стрэльбу на плячы, глядзячы проста перад сабой, не звяртаючы ўвагі на мінакоў, якія азіраліся ім услед, на заклапочаныя твары, якія мільгалі ў вокнах, на дзяцей, якія забягалі перад ім, спрабуючы злавіць позірк вестуна. А дзяўчына ззаду, зьняўшы свае драўляныя чаравікі, ступаючы па яго сьлядах, баязьліва абводзіла вачыма мураваныя дамы, стараючыся трымацца ў доўгім цені ягонай постаці.

«Вьстун», – раптам сказаў нехта паўшэптам. Але варта было прагучаць гэтаму слову, як яно апанавала ўсе навакольныя вуліцы, нібы над горадам разьбілі бутэльку з каляровага шкла, і цяпер шкельцы ўспыхвалі то сям, то там. Вьстун! Вьстун... Вьстун ад караля! Вьстун адтуль, дзе нашых сыноў сустрэлі шалёныя басурманы! Нясе вестку! Вьстун! Са стрэльбай на плячы, босы, зь дзяўчынай за сьпінай, з навінамі пра тое, што ўжо здарылася і што здарыцца з намі заўтра! З намі, жывымі. Шчасьлівымі.

«Скажы...» – прычапіўся да вестуна нехта стары, сьляпы, паўголы, прычапіўся, як дзядоўнік, і не адставаў. Ішоў за імі па вуліцы і енчыў: «Якую вестку нясеш? Вьстун! Мы іх – ці яны нас?»

«Вястун! – асьмялела нейкая кабета. – А ці ня ведаў ты такога Піжмака?»

«А Рагульку?»

«А Веню-завіхрэню? Ці жывы?»

«Вястун! Ці перамаглі мы?»

Ён не азіраўся. Ён зь нянавісьцю глядзеў перад сабой. Усе яны ведалі новыя законы – і ніхто не зьбіраўся яго папярэдзіць. Усе яны думалі адно пра сябе, усім ім было пляваць, што зь ім станецца. Ён быў весткай, а не чалавекам. Нікога зь іх не абурала тое, што ён, па-геройску дабраўшыся да сталіцы з важным данясеньнем, мусіў боўтацца за гэта на вяроўцы. Яны думалі толькі пра сябе і сваіх блізкіх. А хто быў ён? Толькі адказ. Чалавек-адказ. Чалавек-ліст. Ягонае жыцьцё вісела на валаску паміж «мы іх» і «яны нас».

Ад Паўднёвабрамскай вуліцы адыходзіла іншая. Вуліца Пекараў. Павярнуўшы на яе, ён апынуўся б на Старым Раўчуку, а там і да дому якіх пару крокаў ступіць. Але нельга. Лёкса Шпуль нават не паглядзеў у бок вуліцы Пекараў. Ён пайшоў наперад, як і належала вестуну.

«Я нікому не скажу! – кінуўся яму наперарэз нейкі маладзён у капелюшы зь пяром, падобны да студэнта. – Мы іх? Ці яны нас? Я ня проста так пытаюся, пане вястун! Мне для навукі! Ад гэтага залежыць больш, чым вы думаеце!»

Мы іх?

Яны нас?

Так мармытаў горад. Вястун чуў, як за сьпінай узрушана

дыхае Вераніка. Цяпер ён адчуваў дзіўную залежнасьць ад яе, і яму гэта не падабалася. І каб нічога больш ня чуць, ні яе дыханьня, ні гэтых абьякавых да яго лёсу пытанняў, ён напаўголасу завёў:

«Кароль сабраўся на вайну,
Абразы не сыцярпеў...
Давай, цясьляр,
Рыхтуй труну,
Каб да вясны пасьпеў!»

Што ён там мармыча? – шапталіся яны. Што ён кажа? Ён сказаў нешта, але што?

Мы іх? Ці яны нас?

Ён п'яе!

Не насыпяваўся! Пакуль мы тут... Пакуль мы тут мучыліся...

Паглядзіце, ён усміхаецца! Значыць, усё ж: мы? Мы іх?

Але якой горкай усмешкай! Значыць, яны – нас?

Ён глядзіць на нас зь нянавісьцю! Няўжо нешта ведае?

Не, гэта нянавісьць да ворагаў! А нас ён любіць!

Ён адзін з нас!

Няўжо яны – нас?

Не! Мы – іх!

На галоўнай плошчы стаяла шывеніца. Вястун заповоліў крок, каб разгледзець павешанага. Гэта быў чалавек высака-

родны – на ім была брудная, але яшчэ нядаўна беласьнежная кашуля да каленяў з манжэтамі, пазногці ягоныя былі пастрыжаныя, як на руках, так і на нагах, ды і фрызуру труп меў такую, што сумневаў не заставалася: яшчэ нядаўна ён камандаваў слугамі і абмяркоўваў рашэньні дзяржаўнай важнасьці... Відаць, павесілі яго зусім нядаўна – твар ягоны яшчэ ня быў зьнявечаны жаклівай сьмерцю, хоць і перакошаны і скажоны ад удушэньня. Як ні ўзіраўся вясун у гэты твар – ён больш ня мог яго пазнаць. Пакараны злачынца толькі пачаў гніць – і лепш было б прыбраць яго адсюль як мага хутчэй, бо сьпёка рабіла сваю справу хутка... Ад шыбеніцы ўжо ішоў смурод. Салодкі, знаёмы, ванітоўны... Вакол шыбеніцы брук быў у чорных плямах ад семкавага шалупіньня, там валяліся курыныя косткі і абсмактаныя кукурузіны. Відаць, на павешаньне прыйшоў увесь горад. Магчыма, і брат зь сястрой былі тут.

У палацы Лёксу ўжо чакалі. Навіна пра ягонае зьяўленьне ў горадзе даляцела сюды хутчэй за самога вестуна – і таму, як толькі ён спыніўся перад вартай і прамовіў:

«Я каралеўскі вясун Лёкса Шпуль...»

– яны расступіліся і прапусьцілі яго і Вераніку ў прахалоду двара. Маўклівы афіцэр павёў іх праз доўгія калідоры на другі паверх. Ніхто не спытаў вестуна, што гэта за дзяўчына ідзе за ім, нібы цень, ніхто так і не загаварыў зь ім, ніхто не прапанаваў вады. Варта расступалася перад імі, і цяжкія дзьверы адчыняліся нібы самі сабой.

Урэшце яны трапілі ў прасторную залю, поўную важных паноў. Лёкса спыніўся там, дзе, па ягоным меркаваньні, і мусіў спыніцца просты салдат, і без усялякага страху агледзеўся. Але спачатку ён нарэшце кінуў позірк на Вераніку – і яна ўся заружавела, падалася наперад, нібы хацела падтрымаць яго. Але ён і праўда не баяўся. Ён памятаў, што мусіць сказаць.

«Я каралеўскі вьстун Лёкса Шпуль...»

Ля супрацьлеглай сьцяны, падзеленай сонцам на некалькі квадратаў, сядзеў сам рэгент. Зусім яшчэ не стары чалавек у вайсковым мундзіры, але без трывуголка. Ягонья доўгія валасы былі акуратна раскладзеныя па плячах, нібы ён доўга прычэсваўся, рыхтуючыся да зьяўленьня Лёксы. Рэгент не міргаючы глядзеў на Лёксу, склаўшы свае пухныя, капрызьлівыя вусны, і гладзіў котку, што спала ў яго на каленях. Вакол рэгента паўколам стаялі міністры, якія дагэтуль пра нешта перагаворваліся, нібыта не заўважалі вестуна. За сьпінай у рэгента стаяў слуга, а воддаль, кідаючы пагардлівыя позіркы на міністраў і трымаючыся за эфэс шаблі, пагойдваўся ў паўзмроку неспакойны малады чалавек, Лёксавага ўзросту, у форме палацавай гвардыі. Гэтага маладзёна Лёкса ўжо некалі бачыў – у той дзень, калі пачаўся паход. Здаецца, ён быў камандзірам гвардзейцаў, якія заставаліся ў горадзе. Недалёка ад акна ў высокім фатэлі сядзела сьляпяя каралева-маці, акружаная служкамі, а каля падваконьня сноўдаўся сюды-туды нейкі невысокі мужычок у раскошных стро-

ях, пальцы якога былі ўвешаныя золатам так густа, нібы яму іх адарвалі і ўставілі залатыя. Гэта быў амбасадар суседняй дзяржавы – ня той, супраць якой кароль выправіўся на вайну, не сыцярпеўшы чарговай абразы, а іншай, якая яшчэ ня вырашыла, чый бок яна мусіць заняць. Над амбасадарам паслужліва схіліўся перакладчык і штосьці прашаптаў таму на вуха, а амбасадар спрабаваў трымаць вуха як мага далей, бо яму было козытна.

Былі ў той залі і іншыя мужчыны, узброеныя і не. Юнакі ў кароткіх плашчах, барэтах і капелюшах, старыя сівабародыя сьвятары, дзіўны чалавек у чорным...

«Ні слова больш! – ускрыкнуў раптам рэгент, і котка на яго каленях незадаволеная заварушылася. – Ні слова больш, вьстун!»

Лёкса паслухмяна закрыў рот. Паглядзеў скоса на Вераніку. Двое гвардзейцаў проста за ёй глядзелі на Лёксу настолькі безуважна, нібыта ім было ўсё роўна, якую вестку ён прынёс.

«Ты і так адолеў доўгую дарогу, вьстун, дык адпачні хвілінку! – голас рэгент меў тонкі, пранізьлівы, як у гандляркі на рынку. – Панове, вьстун тут. Нагадваю пра нашыя стаўкі. І пра тое, што любая спроба адмовіцца ад іх будзе карацца штрафам. Пане міністар замежных справаў, вас гэта таксама тычыцца. Учора вы падпісалі тое, што мы вас прасілі, так што сёньня ніякіх пратэстаў! Ну...»

Рэгент скінуў котку, падняўся ва ўвесь рост і паволі пады-

шоў да вестуна.

«Ну?.. Зараз ты можаш сказаць... Ці здаровыя Яго Вялікасьць? Ці не пакутуюць ад ранаў? Мы так хвалюемся за іх...»

Але Лёкса ня даў зьбіць сябе з тропу.

«Вашыя высокія эксцэленцы! Яго Вялікасьць прыслалі мяне з тэрміновым данясеньнем. Маю даручэньне абвясціць гаспадарам гораду і краю, а таксама ўсім шчаслівым падданым нашага добрага караля, што вайсковы паход Яго Каралеўскай Вялікасьці і нашага доблеснага войска скончыўся нашай поўнай, бліскучай і пераканаўчай перамогай».

Па залі прайшоў шум. Некалькі дзясяткаў чалавек адначасова насунуліся на Лёксу, зрабіўшы некалькі крокаў наперад і нібы вырашыўшы накінуцца на яго ўсім натоўпам.

«Дзякуй Богу!» – сказаў нехта.

«Няхай жыве кароль!»

«Значыць, перамога! – усклікнуў рэгент і адкінуў з ілба пасму сьветлых валасоў. – Мы іх, як кажа быдла там унізе... А не яны – нас... На шчасьце, я ня меў ніякіх сумневаў».

«Вораг быў ушчэнт разьбіты ля Чорнай Скалы і пацярпеў вялікія страты, а нашае войска пад кіраўніцтвам найсьвяцейшага манарха, захапіўшы багатую здабычу і далучыўшы да каралеўства незлічоныя тэрыторыі, вяртаецца на нашу мілую Радзіму, – цвёрда прамовіў Лёкса Шпуль. – Абозы будуць у сталіцы праз тыдзень, калі на тое будзе Божая ласка. А калі не перашкодзяць надвор’е і непрадбачаныя абставіны,

кароль дашле наперад авангард. Гэта ўсё, што прасілі перадаць Яго Каралеўская Вялікасыць».

«Вы чулі? – абярнуўся да тых, хто прысутнічаў у залі і ня зводзіў вачэй зь вестуна, рэгент. – Перамога! Ну, пане міністар замежных справаў... Час выканаць дамоўленасць. Прашу!»

Міністар уздыхнуў і пачаў сыцягваць нагавіцы. Агаліўшы свой азадак, ён павярнуўся да каралевы-маці і змрочна прамовіў:

«Ку-ка-рэ-ку!»

«Прай-граў, прай-граў! – засмяяўся рэгент, а за ім і ўсе іншыя прысутныя, апрача Лёксы, Веранікі і гвардзейцаў калы ўваходу. Зрэшты, каралева-маці таксама нават не ўсьміхнулася, бо нічога ня бачыла. – Прайграў! Вы бачылі? Усе бачылі? Вось што бывае з тымі, хто ня верыць у перамогу! Дзе гэта наш прафэсар? Яшчэ адзін скептык? Хаваецца ў бібліятэцы? Зараз жа знайсці і прымусіць выканаць!»

Рэгент усеўся на сваё месца і махнуў рукой.

«Ну, павесяліліся і хопіць... Значыць, перамога! Слава каралю!»

«Слава каралю!» – адгукнуліся ўсе.

Рэгент задумаўся. Залю таксама апанавала маўчаньне.

«А што гэта за красуня з табой, вястун?»

«Гэта... Гэта мая. Ідзе за мной ад самай памежнай ракі. Прывязалася. Не прагоніш».

«Што ж, ты заслужыў здабычу, – ашчэрыўся рэгент. –

Эй, ты! Нейкая яна занадта съветлая для басурманкі... Зрэшты, бываюць і такія. На жаль, наша кроў перамешваецца з гнюснай крывёй басурманаў хутчэй, чым мы думалі, і баюся, пасья перамогі сытуацыя толькі пагоршыцца. Праўда, пане міністар навукі? Ды нічога, нічога, працягвайце калупацца ў носе, соплі важнейшыя. Эй, ты! Дзеўка! Ты хто такая? Ты рабыня – ці знатнай крыві?»

«Яна не разумее па-нашаму», – сказаў Лёкса Шпуль.

«Вядома, – сказаў рэгент. – Не разумее. Дык значыць, перамога... Слухай, вястун, а чаму ты яшчэ тут? Што стаіш? Думаеш, ты герой? Ты выканаў каралеўскае даручэнне, дык зьнікні. У нас тут, даражэнькі, паседжаньне дзяржаўнай рады з нагоды перамогі. А ён стаіць пасярод залі, быццам сам міністр! Ідзі і напіся з радасьці, як і належыць простаму жаўнеру! І пазабаўляйся са сваёй дзеўкай! А пасья абдымі маці, калі яна яшчэ жывая! Тырчыць тут, быццам чакае, што яго цалаваць пачнуць!»

Разгублены Лёкса пастаяў крыху, пакланіўся і павярнуўся, каб сысьці. Ён бачыў бледны твар Веранікі – яна нібы прырасла да месца, яна ня рухалася, шырока расплюшчанымі вачыма разглядваючы твар рэгента.

Лёкса зрабіў крок да дзвярэй. Потым другі. Чакаў, што Вераніка пойдзе за ім. Але яна так і стаяла, як зачараваная. Ён хацеў падштурхнуць яе да дзвярэй. Твары гвардзейцаў былі як каменныя. Дзверы адчыніліся.

«Ну! – сказаў Лёкса груба. – Хадзем! Чаго стаіш!»

«Яна ж не разумее па-нашаму, – усьміхнуўся рэгент. – Не сьпяшайся, вьстун. Як цябе там завуць?»

«Жаўнер Лёкса Шпуль, ваша эксцэленцыя».

«Жаўнер Лёкса Шпуль... – рэгент уважліва паглядзеў на босыя ногі вестуна. – Вярніся туды, дзе стаяў. Пакуль ты ва-яваў за караля, мы тут вырашылі, што маем патрэбу ў новых законах для нашых падданных. Мы ўсе тут – падданыя Яго Каралеўскай Вялікасьці... Не забывайма пра гэта. І ўсе мы верылі ў перамогу, за выключэньнем некаторых... скептыкаў... І каб наблізіць яе, мы прынялі адно даволі важнае рашэньне. Ці ведаеш ты, вьстун Лёкса Шпуль, што такое інфармацыя? Што завецца гэтым дзіўным словам?»

«Я маю на гэты конт пэўныя здагадкі, ваша эксцэленцыя».

«Ты што ж, граматны?»

«Я вучыўся ў школе, ваша эксцэленцыя».

«Гэта добра. Інфармацыя, мой мілы вьстун, гэта веды пра штосьці. Важныя веды ў сакральны момант іхнай перадачы іншым. Напрыклад, ты ведаеш, што нашае слаўнае войска перамагло. Ты ведаеш гэта дакладна?»

«Так, ваша эксцэленцыя».

«А мы ня ведаем. Ня ведалі да нядаўняга часу. Усяго толькі дзесяць хвілін таму, – і рэгент зірнуў на гадзіннік, што вісеў на сьцяне, – мы ня ведалі, як скончылася самая важная для нас бітва. А цяпер ведаем. У цябе была інфармацыя, і ты перадаў яе нам. Як і належыць адданаму і надзейнаму вьстуну. Ты надзейны вьстун? Так, Лёкса?»

«Спадзяюся, што так, ваша эксцэленцыя. Я зрабіў усё, што загадаў мне мой кароль. І расказаў вам праўду. Тое, што бачыў на свае вочы».

«Тое, што ты бачыў, табе яшчэ трэба будзе расказаць ва ўсіх падрабязнасцях. Нам. Міністру абароны. Каралеўскаму паэту, каб ён мог пачаць працу над одай нашай вялікай перамозе. Каралеўскаму мастаку, каб ён намалюваў адпаведнае палатно. Людзям, якія сабраліся ўнізе. Але самую галоўную інфармацыю мы ўжо атрымалі. Мы іх? Або яны нас? Гэтая інфармацыя ўжо наша. Мы маем адказ! Зараз я аддам загад, і герольды абвесыцяць з балькона пра перамогу каралеўскага войска. Але інфармацыя – не такая простая рэч, вястун...»

Рэгент дастаў люльку – і слуга запаліў яе.

«Той, хто валодае інфармацыяй, не абавязкова разумны чалавек. Яму проста пашанцавала. Ён падобны да жабрака, які знайшоў на вуліцы гаманец, набіты манэтамі. Зусім выпадкова. Яму пашанцавала. Ён можа знайсці ўладальніка кашалька і вярнуць грошы. А можа прамантачыць іх у карчме. Вястун, які прыходзіць з добрай весткай, заслугоўвае ўзнагароды. А той, хто вяртае табе пусты кашалёк? Хто ён такі? Ён злодзей. Інфармацыя... Часам яна даражэйшая за золата. Кім ёсць вястун, які прыносіць блугую вестку? Здаецца, ён ня робіць нічога благога. Але ён не задумваецца, дарагі Лёкса Шпуль, пра тое, што ён сам па сабе – і ёсць блугая вестка. Калі ён прыйшоў з дрэннымі навінамі, значыць, ён і сам – дрэнны салдат. Падумаў пра гэта! Калі б ён быў доб-

рым салдатам – хіба паслаў бы яго кароль вестуном на радзіму? Не, кароль бы кінуў яго ў бой! Калі б ён быў адважным салдатам – хіба ён вярнуўся б дамоў? Не, ён аддаў бы жыцьцё за свайго караля і свой край! Калі б ён быў каштоўным салдатам – хіба яго б адпусьцілі дамоў, у той час як іншыя аддаюць свае жыцьці ў няроўнай бітве? Кожны добры салдат на рахунку! Гэта ведаюць усе, хто хоць раз камандаваў войскамі. І калі дрэнны салдат нясе дрэнную вестку праз увесь край сваім валадарам – хіба ня ёсьць ён жывым сьведчаньнем паразы? Доказам таго, што войска ні на што ня здатнае! Прыкладам таго, якія слабакі і баязьліўцы служаць нашаму каралю! Уяві сабе. Вястун нясе блугую вестку і расказвае яе ўсім, каго сустрэне. Людзі слухаюць... І край абрынаецца ў паняверку і жах, у сорам і скепсіс. Людзі пачынаюць думаць, што ўлада слабая. Што яна ня ўмее весьці вайну! Пачынаюць задумвацца пра тое, ці не было б іхнае жыцьцё лепшым, калі б яны мелі іншага караля? Яны плачуць, чуючы пра ахвяры! Яны думаюць пра будучы голад і гвалт. Яны баяцца, што чужынцы захопяць іхны край! І ўсё гэта – праз аднаго толькі баязьліўца, праз аднаго кепскага салдата, які толькі на тое і здатны, што кінуць сваіх таварышаў і зрабіцца тым, хто прынясе кепскую вестку цэламу народу! Найлепшыя салдаты ляжаць на полі бою і крычаць ад ран у чужынскім палоне! А гэты пан Благая Вестка прыходзіць дамоў жывы і здаровы, расказвае, як усё паскудна ў нашым гаспадарстве, якія беды нас чакаюць – і спакойна ідзе дамоў, да жоначкі... ці там, ня

ведаю, да мамачкі... Не пакараны! Упэўнены ў сваім геройстве! Пазбавіўшы ўсіх веры і надзеі! І пры гэтым жывы, здаровы і сыты! Як ты назавеш такога вестуна? А, Лёкса?»

«Хіба што здраднікам, ваша эксцэленцыя», – прамовіў уражаны Лёкса Шпуль, які стаяў, нібы прыбіты да падлогі гэтым вісклівым і ўладным голасам і гэтымі нечаканымі, але ў нечым вельмі разумнымі развагамі.

«Але, на шчасьце, гэта не пра цябе... – паволі прамовіў рэгент. – Ты прынёс нам добрую вестку. А значыць, ніхто не абвінаваціць цябе ў баязьліўстве, аслабленьні баявога духу і распаўсюдзе панічных чутак. Палкаводзец, які перамог, пасылае вестунамі дахаты найлепшых. Тых, кім ён па-сапраўднаму ганарыцца. Тых верных, хто будзе служыць яму незалежна ад колькасці здабычы. Пакуль іншыя ваякі-пераможцы збіраюць трафэі і нагружаюць вазы, гэты адважны і самаадданы вясун з пустымі рукамі прабіраецца на Радзіму праз агонь і ваду, каб ашчасьлівіць суайчыньнікаў цудоўнымі навінамі. Хіба ён не заслугоўвае ўзнагароды ад тых, хто нястомна працаваў у тыле? Тых, хто начамі ня спаў, думаючы пра свайго караля? Тых, хто абараняў горад, пакінуты войскам! Тут засталася толькі некалькі сотняў жаўнераў! Калі б дзяржава, якую прадстаўляе тут шаноўны амбасадар Хынь, напала на нас падчас нашага паходу – горад ня змог бы пратрымацца і дня. Праўда, пане Хынь? Перакладзіце яму! Не, лепш ня трэба».

Амбасадар Хынь усміхнуўся, пачуўшы сваё імя.

«Але горад стаіць як стаяў, наш дыпляматычны талент дапамог нам заручыцца абяцаньнем Імпэрыі Хум не нападаць на нас да поўнай нашай перамогі! – працягваў рэгент. – Мы тут таксама не сядзелі склаўшы рукі, Шпуль. Мы думалі. Увесь час думалі. Думалі шмат пра што. У тым ліку і пра важнасьць інфармацыі. Калі ідзе вайна – вельмі добра думаецца, вьстун...»

Рэгент падняўся і захадзіў па залі сюды-туды.

«Як пакараць таго, хто прыносіць кепскія весткі? І як узнагародзіць таго, хто прыносіць добрыя? Першыя – здраднікі. На іх ляжыць віна за паразу. Віна, якой яны спадзяюцца пазьбегнуць! Такіх трэба вешаць! Вешаць – і чакаць добрых навін! Вешаць! Вешаць усіх, хто сустрэне такога дрэннага вестуна, вешаць, бо яны заразіліся ад яго духам паразы, жахам і нявер’ем! Вешаць – пакуль ня зьявіцца той, хто прынясе добрыя навіны. Вешаць!»

Рэгент вымаўляў гэтае слова з асаблівым задавальненьнем. Здавалася, ён будзе паўтараць яго зноў і зноў, пакуль яно ня зробіцца загадам. Але ён раптам супакоіўся і ўсьміхнуўся.

«А тыя, хто прыносіць весткі шчаслівыя і радасныя... – працягваў ён. – О, як мы засумавалі па радасных навінах! Тыя, хто прыносіць іх, заслугоўваюць шчодрой узнагароды!»

Рэгент падышоў да Лёксы ўсутыч. Схапіў за гузік на запыленым мундзіры.

«Ты прынёс нам шчасліваю вестку, вьстун. Ты атрыма-

еш за яе дастаткова грошай, каб жыць шчасліва і ня думаць пра заўтрашні дзень. Ты атрымаеш слуг, званьне афіцэра па-лацавай гвардыі і прыдворны статус Шчаслівага Вестуна! Я ўпэўнены, Яго Каралеўская Вялікасьць ухваляць нашае рашэньне, калі вернуцца. Бог дасьць, гэта будзе ўжо зусім хутка. Панове...»

Рэгент павярнуўся да прыціхлых прысутных. Некаторыя яшчэ ківалі, пад уражаньнем ад ягонай прамовы.

«Панове! Чаму б не аддаць вестуну дом нашага дарагога Кавальды? Ён стаіць пусты... Дарэчы, скажыце, каб Кавальду зьнялі зь вяроўкі і пахавалі за мурамі. Бяз помніка! І каб ніякіх апазнавальных знакаў! Яны там унізе і так зразумелі, што бывае з тымі, хто настройвае людзей супраць улады».

Па залі прабеглі галасы – ад адной сьцяны да другой, ад дзьвярэй да дзьвярэй. Гэта перадаваўся з вуснаў у вусны загад. Рэгент стомлена сеў і зазірнуў у патухлую люльку.

«Ты можаш ісьці ў свой новы дом, вьстун. Зайдзі да скарбніка, табе выдадуць твой ганарар. Ты заслужыў яго. Дзе мастак? Няхай напіша партрэт героя! І выдайце яму форму! Боты! Паглядзіце на ягоныя ногі! Ён заплаціў імі за тое, каб мы гулялі сёньня банкет! Вывесьце сьцягі! Выдайце нашым шчаслівым падданым хлеб, салёныя агуркі і віно! І не шкадуйце! Пане міністар! Вы, вы! Загадайце герольдам трубіць у трубы! І абвясьціце ўсім пра вялікую перамогу! І як-небудзь патлумачце каралеве-маці, што мы перамаглі. Чаму яна сядзіць з такім кіслым тварам?»

3

Атрымаўшы на кухні раскошную вячэру, навіюткую афіцэрскую форму на складзе, а да ўсяго – ганарар і загад з канцылярыі зьявіцца ў палац назаўтра раніцай, Лёкса Шпуль выйшаў з палацу і пастараўся адразу ж схвацца ў натоўпе, які запоўніў вечаровыя вуліцы і, відавочна, збіраўся сьвяткаваць да ўпаду. І толькі тады ён успомніў, што зь ім была Вераніка. Ён пакінуў яе недзе ў бясконцых палацавых калідорах, дзе ўсе глядзелі на яго з павагай і страхам – і цяпер ня ведаў, дзе шукаць. Зрэшты, бачыць Вераніку яму зусім не хацелася, лепш бы яна зьнікла ў гэтым горадзе, лепш бы вярнулася ў свой лес і забыла пра яго існаваньне. Лепш бы ён кінуў яе там, у высокай траве, пасья іхнага дзіўнага танцу.

Ён ня ведаў, што яму цяпер рабіць – ясна было адно: ён мусіць як мага хутчэй пабачыць маці, сястру і брата. Лёкса Шпуль рашуча рушыў у самую гушчу вясёлых і ўжо п'янаватых людзей, што крычалі на ўсе лады: «Перамога! Слава каралю!», яму не хацелася, каб яго пазналі. Заўтра, няхай усё здарыцца заўтра, не цяпер. Ён насунуў афіцэрскую трывуголку на лоб, загарнуўся ў плашч і паспрабаваў выбрацца туды, дзе ад галоўнай плошчы адыходзіла доўгая цёмная вуліца, па якой можна было дайсьці да Старога Раўчука. Нова, зь любоўю выбраныя ім боты грукалі па бруку, і гэты грукат тануў у гістэрычных воклічах, песнях і бесклапот-

ным сьмеху; Лёкса Шпуль зусім адвык ад абутку, боты мулялі, але глядзець на іхны бляск і адчуваць іх рыпеньне было прыемна. Ён чарговы раз апусьціў вочы, каб палюбавацца на іх добра апрацаваную скуру – і на яго наляцеў нейкі мінак.

«Ты што, вочы прапіў? – прабурчаў Лёкса Шпуль, адварнуўшыся і хаваючы позірк пад афіцэрскай трывуголкай. – Глядзі куды прэш!»

«Гэй, прыяцель, не гані, – дабрадушна сказаў мінак, лыпаючы вачыма. – Перамога! Ты што, ня чуў? У палацы вьстун ад караля! Сёньня ўсе п'юць і гуляюць, а ты чаго такі сьрдзіты?»

«Ты як размаўляеш з афіцэрам! – крыкнуў Лёкса і выцяў п'янага ў зубы. Той паваліўся на брук. – Мы за перамогу кроў пралівалі! Пакуль ты тут...»

Ён разьвярнуўся і амаль падбегам кінуўся ў прасьвет між натоўпу, пакінуўшы здзіўленага мінака ляжаць на бруку. Незразумелая злосьць душыла яго. Дамоў, дамоў, пабачыць маці, і брата, і сястру, там спакой, там можна будзе ўсё абдумаць, там можна выспацца...

Ды толькі свавольныя ногі Лёксавы пацягнулі яго зусім у іншы бок. Туды, дзе ў самым канцы галоўнай плошчы стаяў высокі прыгожы дом з балконам, чыгуннымі дзьвярыма і кветкамі на падваконнях. Дом павешанага Кавальды. Ягоны дом. Дом шчасьлівага каралеўскага вестуна, афіцэра палацавай гвардыі Лёксы Шпуля.

У тое, што гэты дом належыць яму, Лёкса ня верыў – і ўсё

ж ведаў, што так яно і ёсьць. «Інфармацыя!» – падумаў Лёкса, успомніўшы словы рэгента. Ён паддаўся спакусе, прабраўся скрозь натоўп, які крыху прыціх, слухаючы герольдаў, што абвяшчалі пра раздачу хлеба, салёных гуркоў і віна ў гонар перамогі – і спыніўся перад чыгуннымі дзвярыма. Вокны глядзелі на яго варожа. Кветкі пагардліва адварнулі ад яго свае галоўкі. Ён не наважваўся падысьці бліжэй. Там, у доме, былі Кавальдавы слугі. Ён ня мог уявіць сабе, як зойдзе і скажа: я ваш новы гаспадар. На іхным месцы ён бы выгнаў нахабнага госяця. Але яны мусяць яго слухацца! Дом належыць яму! Цікава, ці абвясцілі ўжо герольды пра тое, якую ўзнагароду атрымаў вястун за сваю шчаслівую вестку?

Нехта дакрануўся да ягонага пляча. Ён рэзка азірнуўся. Гэта была яна, Вераніка. Верная яму – і ўсё ж нейкая варожая.

«Я так і думала, што ты прыйдзеш сюды, – прамовіла яна ціха. – Я згубіла цябе там, у палацы».

«Хадзем, – сказаў ён змрочна. – Мы прыйдем сюды пазней. І няхай яны толькі паспрабуюць мяне не пусьціць! Сёньня мы будзем спаць на пуховых пярынах і піць шампанскае, як паны!»

Прыціскаючыся да сьценаў, яны пайшлі далей ад плошчы, да ўжо амаль цёмных вуліц. Герольды нарэшце змоўклі. З завулкаў выходзілі людзі з паходнямі. Плошча за іхнымі сьпінамі віравала. Здавалася, яны там ніколі ня стомяцца крычаць гэтыя словы.

«Перамога!»

«Слава каралю!»

Напэўна, яны зь Веранікай выглядалі падазрона, сыходзячы з плошчы ў той самы момант, калі ўвесь горад імкнуўся сюды, каб адзначыць трыюмф. Але мундзір афіцэра ратаваў Лёксу і Вераніку ад лішніх пытанняў. Лёксу падавалася, што яна марудзіць, ён схапіў яе за руку і пацягнуў за сабой. Ён бачыў, што Вераніцы не падабалася, як на яе глядзяць. Зь цемры выплывалі ўсё новыя твары, скажоныя радасцю, узбуджаныя, сьлізгалі нядобрымі позіркамі па Веранічынай шыі, па голай руцэ, якую трымаў афіцэр, шчэрыліся і зьнікалі...

«Што ты будзеш рабіць? – спытала яна, калі яны ішлі па пустой вуліцы ў напрамку Старога Раўчука. – Што ты надумаў, Лёкса?»

«Ня ведаю, – адказаў ён. – Заўтра. Яшчэ ёсьць час падумаць. Што я магу зрабіць зараз? Усё ідзе міма маёй волі! Лепш памаўчы!»

Вось і ён, Стары Раўчук. Доўгая чарада шчыльна прыціснутых адзін да аднаго дамоў, у вокнах ні агеньчыка. Селядцовы смурод – і пах дражджэй зь Пякарскай вуліцы. Брук, які канчаецца за паваротам. Сабачы брэх з двароў – у якім таксама чуецца: «Перамога! Слава каралю!» Нізка павіслая над вуліцай бляшаная каўбаса, аб якую можна стукнуцца галавой, калі не нахіліцца. Далёкі прыглушаны шум плошчы. Драўляная шыльда: «Швачка Шпуль».

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.